

Фаріон-Мельник А. І.

к. е. н., доцент, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності

Західноукраїнський національний університет

Зінченко А. В.

Студент НБ-11

юридичного факультету,

Західноукраїнський національний університет

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної війни питання державних закупівель для Збройних Сил України стало одним із ключових елементів забезпечення національної безпеки. Для цього держава виділяє значні фінансові ресурси з бюджету, а також використовує міжнародну допомогу від держав-партнерів. У таких умовах особливого значення набуває проблема протидії корупції у сфері оборонних закупівель.

Корупція у військовій сфері є особливо небезпечною, оскільки її наслідки можуть впливати не лише на економіку держави, а й безпосередньо на боєздатність армії та життя військовослужбовців. Якщо бюджетні кошти використовуються неефективно або частина з них розкрадається, це може призвести до нестачі необхідного обладнання, затримок у постачанні або закупівлі неякісної продукції. Саме тому держава приділяє значну увагу вдосконаленню законодавства, контролю за закупівлями та діяльності антикорупційних органів.

Сфера оборонних закупівель має певну специфіку, адже частина інформації не може бути відкритою через загрозу національній безпеці. Водночас закритість окремих контрактів створює ризики зловживань.

Через це Україна змушена шукати баланс між необхідною секретністю та забезпеченням прозорості використання бюджетних коштів.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює оборонні закупівлі, є Закон України «Про оборонні закупівлі» [4]. Він визначає порядок закупівлі товарів, робіт і послуг для потреб сектору безпеки та оборони. Закон спрямований на забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, розвиток конкуренції та запобігання корупції у сфері закупівель.

Важливу роль також відіграє Закон України «Про публічні закупівлі» [5], який встановлює загальні принципи проведення закупівель за державні кошти. Саме цей закон став основою для створення електронної системи Prozorro, що значно підвищила прозорість державних закупівель в Україні.

Антикорупційна політика держави регулюється Законом України «Про запобігання корупції» [6]. Цей закон визначає повноваження спеціалізованих органів, механізми фінансового контролю, правила врегулювання конфлікту інтересів та відповідальність посадових осіб за корупційні правопорушення.

У період дії воєнного стану держава запровадила спеціальні правила проведення оборонних закупівель. Вони визначаються постановою Кабінету Міністрів України №1275 від 11 листопада 2022 року [7]. Документ дозволяє спрощувати процедури закупівель для оперативного забезпечення потреб армії. Однак навіть в умовах спрощення процедур законодавство передбачає необхідність контролю за витрачанням бюджетних коштів.

Також важливе значення мають положення Кримінального кодексу України [2], які встановлюють відповідальність за зловживання службовим становищем, привласнення бюджетних коштів, хабарництво та інші корупційні злочини.

Корупція у сфері державних закупівель для ЗСУ може проявлятися у різних формах. Однією з найпоширеніших проблем є завищення вартості товарів та послуг. У деяких випадках контракти укладаються за цінами, які значно перевищують ринкові. Особливо гостро ця проблема проявилася під час закупівлі продуктів харчування для армії, коли журналістські розслідування виявили значне завищення цін на окремі товари.

Ще однією серйозною проблемою є проведення закупівель без належної конкуренції. Через воєнний стан частина контрактів укладається без відкритих тендерів, що дозволяє оперативно забезпечувати армію необхідними ресурсами. Однак відсутність конкуренції може створювати умови для непрозорих домовленостей між посадовими особами та постачальниками.

Небезпечною формою корупції є також постачання неякісної продукції. У військовій сфері це може стосуватися амуніції, техніки, медичних засобів або продовольства. Використання неякісного обладнання становить загрозу для життя військовослужбовців та негативно впливає на ефективність виконання бойових завдань.

Крім цього, поширеною проблемою залишається конфлікт інтересів, коли посадові особи сприяють укладенню контрактів із компаніями, пов'язаними з ними особисто або через знайомих та родичів. Такі дії порушують принципи чесної конкуренції та суперечать антикорупційному законодавству. У деяких випадках мають місце схеми розкрадання бюджетних коштів через фіктивні компанії або невиконання умов контрактів. Подібні дії завдають значних збитків державі та підривають довіру суспільства до державних інституцій.

Для боротьби з корупцією у сфері оборонних закупівель в Україні функціонує система спеціалізованих органів: Національне антикорупційне бюро України займається розслідуванням корупційних злочинів високопосадовців, у тому числі у сфері оборонних закупівель. Бюро

проводить досудові розслідування щодо розкрадання бюджетних коштів та зловживання службовим становищем. Регулюється Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» [3]. Спеціалізована антикорупційна прокуратура здійснює процесуальний контроль за розслідуваннями НАБУ та підтримує державне обвинувачення у суді. Регулюється Законом України «Про прокуратуру» [1]. Національне агентство з питань запобігання корупції відповідає за формування державної антикорупційної політики, перевірку декларацій посадовців та контроль за дотриманням антикорупційного законодавства. Регулюється Законом України «Про запобігання корупції» [6].

Важливу роль також відіграє Державна аудиторська служба України, яка проводить фінансові перевірки та аудит використання бюджетних коштів. Регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Державну аудиторську службу України» [8].

Останніми роками Україна активно реформує систему оборонних закупівель. Значна увага приділяється професіоналізації закупівельних процесів, посиленню контролю та впровадженню міжнародних стандартів.

Одним із важливих кроків стало створення Агенція оборонних закупівель, яка займається централізованим проведенням закупівель для ЗСУ. Основною метою діяльності агенції є зменшення корупційних ризиків та підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення оборонних закупівель службою державного замовника» [9].

Важливу роль у боротьбі з корупцією відіграє співпраця України з міжнародними партнерами. Європейський Союз, країни НАТО та міжнародні фінансові організації надають Україні допомогу не лише у сфері оборони, а й у реформуванні системи державного управління. Міжнародні партнери наголошують на необхідності прозорого використання фінансової та військової допомоги. Саме тому Україна змушена постійно

вдосконалювати механізми контролю та посилювати антикорупційну політику.

Незважаючи на проведення реформ, проблема корупції у сфері оборонних закупівель повністю не зникла. Однією з головних причин залишається складність поєднання прозорості та секретності під час війни. Частина інформації не може бути відкритою через ризики для безпеки держави, однак це одночасно обмежує можливості громадського контролю.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру : Закон України від 28.12.2014 № 1697-VII : станом на 12 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

2. Кримінальний кодекс України : від 17.01.2002 № 2341-III : станом на 15 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII : станом на 25 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

4. Про оборонні закупівлі : Закон України від 16.08.2022 № 880-IX : станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

5. Про публічні закупівлі: Закон України від 12.04.2016 № 922-VIII : станом на 23 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

6. Про запобігання корупції: Закон України від 28.12.2014 № 1700-VII : станом на 7 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

7. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Кабінет Міністрів України Постанова від 11.11.2022 р. № 1275-2022-п: станом на 14 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

8. Про затвердження положення про Державну аудиторську службу України : Кабінет Міністрів України Постанова від 03.02.2016 р. № 43-2016-п: станом на 15 лист. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2026).

9. Деякі питання здійснення оборонних закупівель службою державного замовника : Кабінет Міністрів України Постанова від 16.05.2023 р. № 494-2023-п: станом на 19 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/494-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2026).